

Jev pnágzeáv hárkánt Guszin, Ájvedisz...."

Isten Igéje, akit elküldtek, üdvözlény,

A boldogságos Szűz méhében tartózkodtál, üdvözlégy...

Az 1940-es években a kántálók 5-12 éves fiúk voltak, színes papírból betlehem csillagot is készítettek, s azt magukkal vitték.

Sajátos szokás a karácsonyi házszentelés. Erről - Tarisznyás Györgyi alapján - egyik művében Bálint Sándor is megemlékezik.

Karácsonykor szokásos a rokoni látogatás. Gyegyószentmiklóson az egyházközség karácsonyfa ünnepélyt tartott, s azon a szegényeknek ajándékokat adtak.

Él a néphit, hogy karácsony éjszakáján az állatok az istállóban beszélgetnek, jutalmul adta e beszédképességet Jézus ez alkalomra, mert ott voltak vele az istállóban.

Boldog ünnepet kívánni először a férfiaknak kell, mert ha nő teszi, az szerencsétlenséget okoz. S aki boldog ünnepeket kíván, legalább egy darabka fát kell magával hoznia, hogy ezzel is gyarapítsa a ház vagyonát.

Vannak sajátos karácsonyi ételek is, megtalálható közöttük az ángádzsábur leves is.

Végezetül még azt említeném, hogy a sajátos gyergyószentmiklósi társulat tagjai, a vörös köpenyesek részt vesznek karácsony napján is az istentiszteleten.

dr. Sasvári László

A sziget titka

I. rész

" Senki sem sziget.
Része a kontinensnek,
az egésznek egy darabja."

/ John Donne/

1997. szeptember végén, Velence szépségeinek csodálata közben eljutottunk végre a lagunák városának legcsendesebb zugába, Szent Lázár szigetére. A csend és a magány, az örmény atyák szigetére, az örökkévalóság küszöbére. A tér és idő korlátait szétfeszítette a sziget.

Egy népet (csak egyet?!) meg lehet fosztani a függetlenségétől, szabadságától, sőt az országotól is. De a jövőbe, feltámadásukba vetett reményüktől senki, soha nem foszthatja meg őket, ha vannak olyan fiaik és leányaik, akik ébren tartják bennük ezt a hitet, átmentik a jövő nemzedékek számára múltjukat, irodalmukat, történelmüket, s legdrágább kincsüket, az anyanyelvet...

Pontosan ilyen emberekkel találkoztam itt a szigeten: az élőkkel és a holtak emlékével. Az örmény nép hangyaszorgalmú, tudós szerzetesei, papjai fogadtak minket, amint kikötünk: Fogolyán atya és az örmény bencések, a velencei mechitaristák.

Ott, ahol partot értünk, kétszáz évvel korábban még a tenger hullámozott. 1815-ig a szigetre érkező csónakok közvetlenül a monostor bejáratánál kötöttek ki.

Velencében volt egy szigorú törvény: még egy darab követ sem volt szabad a vízbe dobni, nehogy megemelkedjék a víz szintje. Az örmény atyáknak azonban kiváltsággal megengedték, hogy szabad a szigetüket igényük szerint megtoldaniok. Azzal a kikötéssel, hogy ugyanannyit ki is kell vájniok, emelniök a tengerből.

- Ez utóbbiról aztán az idők során elfelejtkeztünk, - tette hozzá mosolyogva Fogolyán atya.

Kiszálltunk, és jobbkéz felől a rendalapító, boldog emlékű Mechitar Szebasztaci életnagyságú szobra fogadott kitárt karokkal bennünket.

A hosszú, hegyes csuklyával ellátott szerzetesi kukulla félreérthetetlenül Nursiai Szent Benedek kései örmény fiát és utódját, az örmény bencések alapítóját, Mechtárt ábrázolta. Népének "Vigasztaló"-ját. Egy darabka örmény földre léptünk.

Az Adria habjaiból kiemelkedő, alig háromnegyed négyzetkilométer nagyságú szigeten már a magyar honfoglalás századában bencés monostor állt. 850 tájékán épült templomuk kereszthajós alaprajzú volt, - ez nemrégiben derült ki egy tűzvész során.

A legrégebb kő a szigeten, amely latinul szólt hozzánk, a szigetet körülvevő sekélyes pocsolyából került elő, s arról tanúskodik, hogy funkcióváltás következett be a sziget életében a XIV. század derekán: „DEO SACRATUM EST HOC HOSPITALE... A. D. 1348.” A velencei köztársaság ide internáltatta a Levantéből érkező szörnyű betegség hordozóit, a nyomorult leprásokat. Ezért kapta a sziget az ISOLA SAN LAZZARÓ nevet, a bibliai Lázárról.

Egészen 1479-ig maradt a leprások elkülönítő szigete, a köztársaság afféle hivatalos karanténja. A leprások azonban továbbra is itt maradtak, s egészen 1600-ig ők voltak a sziget szomorú emlékű "lakói". Közben 1498-ban restaurálták a leprosoriumot, amint

ezt egy másik kő tanúsítja. Az 1974-es tűzvész során pedig előbukkantak azok az ablakok is a templom falából, ahonnan a rácsok mögül hallgathatták a szerencsétlenek a szentmisét.

A civil társadalom ugyan kitaszította őket önvédelemből, de a középkori egyház nem hagyta magukra, lelki vigasz nélkül őket.

A XVII. században dominikánusok váltották fel őket, s rövid időre a fehérruhás szerzetesek vették birtokba a szigetet. A századfordulóra azonban a sziget már ismét romos és lakatlan volt. Szinte kínálta magát, hogy a "bárka népe" kikössön rajta, s az örmény "odüsszeia" itt érjen véget... Nagyon hosszú út vezetett odáig, hogy 1717-ben a „SERENISSIMA” engedélyével letelepedhettek végleg az örmény atyák Velencében, a szigeten.

Hogyan kerültek az örmények Szent Lázár szigetére? Válaszért egészen a rendalapító személyéig kell visszamennünk, akinek a kitért karjai fogadtak érkezésünkkor. Ugyanis aligha létezik még egy olyan szerzetesrend, amelynek a történelme oly szorosan fonódna össze népe sorsával, ahonnan az alapító, Manuk Petroszjan is származott. 1676. február 7-én született a kis-örményországi Sivas (Sebaste) városában, mélyen keresztény családból.

Fiatalon a közeli Szent Kereszt monostor szerzetese lett, ahol 1691-ben diakónussá szentelték. Szenvedélyesen vetette bele magát tanulmányaiba, népének a szellemi színvonalát, lelkiségének az elmélyítését tűzte ki célul maga elé. 1696-ban pappá szentelték.

Tanulmányai során hosszabb időt töltött az Örök Városban, Rómában. Alkalma nyílt megismerkednie a nyugati egyház misszionáriusaival, lelkiségükkel.

„Szurb” Ecsmiadzin, az Üdvözítő városa, Jeruzsálem, majd Aleppó, Sebaste, Ciprus, Erzerum és a "második" Róma, vagyis Konstantinápoly a további állomások életében.

Eközben egyre inkább érlelődik, erősödik lelkében az elhatározás: a keresztény testvéreiktől elszigetelődött örményeknek meg kell találniuk római katolikus testvéreik kezét. Egységre kell lépniük Rómával, s népének a szellemi és lelki felemelkedését egy nyugati típusú szerzetesrend alapításával kell szolgálnia.

1699-ben Mechtár tanítani kezd. 1700-ban már azon fáradozik, hogy Konstantinápolyban egy örmény intézetet állítson föl, nyomdával felszerelve.

A régi, középkori kódexmásoló barátok kora lejárt, a könyvnyomtatás teheti hatékonyabbá, s juttathatja el az "örömhírt" népéhez, örmény nyelven. Még ugyanebben az évben megjelenik Mechtár fordításában Kempis Tamás híres könyve, az „IMITATIO CHRISTI”, örményül ! Szimbolikus jelentőségű: hiszen az egész örmény történelem Krisztus követése, a keresztúton. S a stációk sehogy se akarnak elfogyni, a Via Dolorosa egyre magasabbra vezet...

Tanítványainak száma eközben négyről kilencre nőtt. Ekkor azonban el kell hagynia a fővárost. Szmirnán keresztül menekülni kényszerül, mivel ellenségei az életére törnek.

Kis közösségével együtt, kéziratokkal megrakodva, több csoportban érkeznek meg a Peloponnészosz félszigetre.

A Velence fennhatósága alá tartozó Modone városában telepednek le, s felveszik a kapcsolatot Rómával. Azonban az időközben a Velencei Köztársaság és a Török Porta között kitört háború miatt ismét menekülniök kell. A kis örmény közösség 1715 tavaszán érkezett meg Velencébe.

A város szenátusa és Mocenigo doge - néhány örmény kereskedő hatékony közreműködése következtében - átadta nekik használatra a szigetet. Később, 1833-ban ment át végleg a tulajdonukba "örök áron", jelképes összeg befizetése fejében. Velence nagylelkűen, szívélyesen fogadta a Keletről jött menekülteket, hiszen 1712-ben XI. Kelemen pápa jóváhagyását is elnyerte az új szerzetesrend, mivel 1711-ben a bencés regulát fogadták el. Mindez rendkívül gyorsan zajlott le, egy évtizeddel rendi közösségük megalakulása után. A rendet alapító Mechitár lett szerzeteseinek első bencés apátja.

fr. Lénárd
világi ferences
történész, teológus

Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből

A Fővárosi Örmény Klubban 1997. október 16-án elhangzott előadás

III. befejező rész.

II. József halála után 1791-ben összehívták az országgyűlést, amelyre az örmények is kérték meghívásukat. A Kancellária a meghívást az országgyűlés hatáskörébe tartozónak tekintve, a kérést nem teljesítette.

Az országgyűlésen napirendre került az örmények ügye is. A rendek állásfoglalása nem volt egyértelmű e tekintetben. A székelyek egyenesen azt követelték, hogy az örmények kiváltság-, adomány és nemesleveleit érvénytelenítsék, kereskedelmi tevékenységüket pedig az importárakra korlátozzákⁱ. Józanabb, de kemény követelésekkel lépett fel a három magyar szabad királyi város (Kolozsvár, Marosvásárhely és Gyulafehérvár): ők bizonyos feltételekkel járultak volna hozzá a két város szabad királyi városi rangra való emeléséhez. Igényt tartottak arra, hogy ezzel az ő jogaik ne csorbuljanak. Ezen túlmenően azonban azt követelték, hogy a két város polgárai csak saját városukban élhessenek szabad királyi városi szabadságokkal, jogaik gyakorlása ne terjedjen ki a többi szabad királyi városokra, mert ha a magyar szabad királyi városokban is korlátlanul kereskedhetnének, ez tönkretenné a magyar kereskedőket. Fenntartották jogukat arra, hogy továbbra is csak bizonyos szer-